

การอาชีวศึกษา: ทวิภาคี และทวิศึกษา*

Vocational Education: Dual Vocational Education and Dual Education

Received:	April	11, 2019
Revised:	September	8, 2019
Accepted:	September	20, 2019

ธนันท์ ธนารัตตะภูมิจิ (Thananun Thanarachataphoom)**

นารท ศรีละโพธิ์ (Nart Srilapo)**

ถวิกา เมฆอัครภรณ์ (Tawica Mekarkakorn)***

อุษณี ลลิตพสาน (Usanee Lalitpasan)**

บทคัดย่อ

การผลิตและพัฒนากำลังคนทางด้านอาชีวศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง เนื่องจากทรัพยากรบุคคลทางด้านอาชีวศึกษาเป็นกำลังสำคัญในการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ การทำงานภาคอุตสาหกรรม การทำงานภาคการเกษตรสมัยใหม่ อันนำไปสู่การผลิตนวัตกรรมและสร้างสรรค์เทคโนโลยีซึ่งมีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นบทบาทหน้าที่ของภาคการศึกษาในการเตรียมความพร้อมเยาวชนเข้าสู่โลกทางวิชาชีพ เมื่อพิจารณาบริบทการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาในประเทศไทย พบว่ามีการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่มีความน่าสนใจ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การศึกษาระบบทวิภาคี โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ อาจเป็นไปได้ทั้งระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบในพื้นที่ ระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบนอกพื้นที่ ระบบทวิภาคีบางสาขาวิชา ระบบทวิภาคีจัดให้แก่พนักงานของสถานประกอบการ และระบบทวิภาคีในต่างประเทศ และ (2) การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรทวิศึกษา ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยเรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ และ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือ หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551) อย่างไรก็ตาม แม้การจัดการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบนี้มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีเป้าประสงค์ในการพัฒนา

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

The objective of this article is to publicize academic knowledge.

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lecturer Dr., Department of Education, Faculty of Education, Kasetsart University., E-mail: thananun.t@ku.th, nart.s@ku.th, usanee.la@ku.th

*** อาจารย์ ดร. ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lecturer Dr., Department of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University., E-mail: tawica.me@ku.th

ผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้และทักษะทางปัญญา มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ประยุกต์ใช้ความรู้ และทักษะในสาขาวิชาที่พ่วงการปฏิบัติจริง

คำสำคัญ : การอาชีวศึกษา ทวิภาคี ทวิศึกษา

Abstract

The production and development of vocational education manpower are necessary because they can make economic prosperity by being smart enterprise, working in the industrial sector and smart farming. All of these lead to creating innovation and technology which have an effect on the expansion of economic. Thus, this is the responsibility of the educational section that should prepare students for entering the world of professional. To consider the context of vocational education in Thailand, there are two types of vocational education system that are interesting: (1) Dual Vocational Education is the system that students learn about knowledge in school and practice in private enterprise, state enterprise, or government sector (full dual vocational education in the area, full dual vocational education outside the area, dual vocational education in some subjects, dual vocational education in foreign countries) and (2) Dual Education is the program of study that corroborate between the Office of the Vocational Education Commission and the Office of the Basic Education Commission, or the Office of the Non-formal and Informal Education, or the Office of the Private Education Commission. Students study both professional certificate curriculum and basic education curriculum (Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 or Non-formal and Informal Education Core Curriculum B.E. 2551). Although both of program are not the same, the objectives of the study still emphasize on enhancing students' moral, skill and cognitive domain, competency of work, applying knowledge and skill in their real-world situation.

Keywords: Vocational Education, Dual Vocational Education, Dual Education

บทนำ

“การอาชีวศึกษา” เป็นการจัดการศึกษาเสริมจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ช่วยพัฒนาและรองรับผู้เรียนที่มีความต้องการ ความถนัดและความสนใจในการพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับวิชาชีพ (วรรณดี สุทธิวรการ และ ภูวเรศ อุบลสุตา. 2561: 7 และอนุชัย รามวงษ์กูร. 2558: 4 – 5) และเป็นเตรียมคนสายอาชีพที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และความต้องการของตลาดแรงงานเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน (นลินรัตน์ รักกุลศ. 2561: 4; พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. 2551: 3) จึงเห็นได้ว่าการอาชีวศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม และเป็นกระบวนการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (นลินรัตน์ รักกุลศ. 2561: 4) เพราะผู้เรียนทั้ง ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค ระดับเทคโนโลยี และผู้เรียนที่เรียนเพื่อการเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพระยะสั้นหรือระยะยาวเพื่อการประกอบอาชีพ (อนุชัย รามวงษ์กูร. 2558: 4 – 5) จะได้รับประสบการณ์ตรงด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ การลงมือปฏิบัติจากทฤษฎีที่เป็นสากลและภูมิปัญญาไทยและจากความร่วมมือของสถานประกอบการด้วยการฝึกในสภาพแวดล้อมของการทำงานจริง (นลินรัตน์ รักกุลศ. 2561: 4, อนุชัย รามวงษ์กูร. 2558: 4 – 5 และพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. 2551: 3) จากโครงสร้างของหลักสูตร 2 ประเภท คือ วิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทั้งทักษะชีวิตและทักษะอาชีพไปพร้อมกัน จนมีสมรรถนะและสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระได้ (วรรณดี สุทธิวรการ และ ภูวเรศ อุบลสุตา. 2561: 7 และ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. 2551: 3) นอกจากนี้ จากการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานและเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ (เรวดี นามทองดี. 2558: 672)

การพัฒนาผู้เรียนทุกระดับคุณวุฒิอาชีวศึกษา ประเภทวิชาและสาขาวิชาทั้งระดับฝีมือ ซึ่งเทียบได้กับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับเทคนิค ซึ่งเทียบได้กับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับเทคโนโลยี ซึ่งเทียบได้กับระดับปริญญาสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ (ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ) และการฝึกอบรมวิชาชีพที่เป็นการเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพ จะมุ่งเน้นการพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียนในภาพรวม (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562. 2562: 10, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561. 2561: 4 - 5 และ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2560: 1 - 2) คือ

1. ผู้เรียนต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติและลักษณะนิสัยที่ดีงามตามหลักศีลธรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีเจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ผู้เรียนต้องมีความรู้และทักษะทางปัญญาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสาขาวิชาที่เรียนหรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและหรือข้อเท็จจริงตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษาเป็นหลัก

3. ผู้เรียนต้องมีทักษะความสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย โดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการ และแก้ปัญหา การทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้ตัวเลข และการจัดการ และการพัฒนางาน ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา และทักษะการปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่ว ความชำนาญตาม กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และการปฏิบัติตามเกณฑ์ มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ

4. ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะในสาขาวิชาชีพสู่การปฏิบัติจริง การประยุกต์สู่อาชีพ การประกอบอาชีพอิสระ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง การมีสุขภาพที่ดี และมีความรับผิดชอบที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การใช้ความรู้ มีทักษะ ทางสังคมในการทำงาน หรือการศึกษอบรมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถ ในการสื่อสาร ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการดำเนินการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

ทั้งนี้ ถ้าพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการอาชีวศึกษาแต่ละระดับจะพบว่า การจัดการอาชีวศึกษาใน แต่ละระดับจะมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพและยกระดับการศึกษาวิชาชีพ ของบุคคลให้สูงขึ้น สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตาม กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ และกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นการเรียนรู้สู่ การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคน รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยที่ เหมาะสมในการทำงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน ชุมชน สังคมและสามารถ ประกอบอาชีพอิสระได้ แต่มีจุดที่แตกต่างกันในวัตถุประสงค์ คือ การจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพเป็นการพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับฝีมือ การจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เป็นการพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับเทคนิค และการจัดการอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือ สายปฏิบัติการเป็นการพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับเทคโนโลยี จึงทำให้แนวทางการพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียน ในแต่ละระดับมีการพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เหมือนกัน และมีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับความเข้มข้นด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านความสามารถในการ ประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2562ก: 1 – 2; 2562ข: 1 – 2; 2562ค: 1 – 2)

ตาราง 1 คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาตามระดับการอาชีวศึกษา

ระดับการจัด การอาชีวศึกษา	คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษา			
	ด้านคุณธรรม จริยธรรมและ คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์	ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านความสามารถ ในการประยุกต์ใช้ และความ รับผิดชอบ
ประกาศนียบัตร วิชาชีพ	มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ ดี ภูมิใจและรักษา เอกลักษณ์ของชาติ ไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อ ตามบทบาทหน้าที่ ของตนเองตาม ระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข มีจิต สาธารณะ และมี จิตสำนึกรักษ์ สิ่งแวดล้อม	ความรู้ในหลักการ ทั่วไปของงานอาชีพ เฉพาะและการ วิเคราะห์เบื้องต้น รวมทั้งมีความรู้ ภาษาอังกฤษและ เทคโนโลยี สารสนเทศที่ สามารถใช้ในการ สื่อสารเบื้องต้นได้	ทักษะการเลือกและ ประยุกต์ใช้วิธีการ เครื่องมือและวัสดุ ขั้นพื้นฐานในการ ปฏิบัติงาน ทักษะการสื่อสาร และเทคโนโลยี สารสนเทศ ทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการคิด วิเคราะห์และ การแก้ปัญหา และ ทักษะด้านสุขภาวะ และความปลอดภัย	สามารถปฏิบัติงาน ตามแบบแผน ปรับตัวกับ การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ ซับซ้อน ให้ คำแนะนำพื้นฐานที่ ต้องใช้ในการตัดสินใจ วางแผนและแก้ไข ปัญหาโดยไม่อยู่ ภายใต้การควบคุมใน บางเรื่อง ประยุกต์ใช้ ความรู้ ทักษะทาง วิชาชีพ เทคโนโลยี สารสนเทศและการ สื่อสารในการ แก้ปัญหาและ การปฏิบัติงานบริบท ใหม่ รวมทั้ง รับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น
ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง		ความรู้ทางทฤษฎี และเทคนิคเชิงลึก ภายใต้ขอบเขตของ งานอาชีพ รวมทั้ง ความรู้ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี สารสนเทศและ	ทักษะในการปรับใช้ กระบวนการ ปฏิบัติงานให้ เหมาะสม ทักษะ ด้านความปลอดภัย ที่เชื่อมโยงกันในการ ทำงานที่หลากหลาย	สามารถปฏิบัติงาน ตามแบบแผน และ ปรับตัวภายใต้ความ เปลี่ยนแปลง สามารถแก้ปัญหาที่ ไม่คุ้นเคยหรือ ซับซ้อนและเป็น

ระดับการจัด การอาชีวศึกษา	คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษา			
	ด้านคุณธรรม จริยธรรมและ คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์	ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านความสามารถ ในการประยุกต์ใช้ และความ รับผิดชอบ
		การสื่อสารในระดับ ที่เชื่อมโยงกับการ ทำงาน	ทักษะการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ทักษะ การคิดวิเคราะห์และ การแก้ปัญหา ทักษะ ในการวางแผน การ บริหารจัดการ การ ประสานงาน และ การประเมินผลการ ปฏิบัติงานด้วย ตนเอง	นามธรรมเป็น บางครั้ง
ปริญญาตรีสาย เทคโนโลยีหรือ สายปฏิบัติการ		ความรู้ทางทฤษฎี และเทคโนโลยี เฉพาะทางอย่าง กว้างขวางและ เป็นระบบในการ พัฒนางานอาชีพ	ทักษะการคิด วิเคราะห์ วิจัย และเปรียบเทียบ ปัญหา ทักษะการ เรียนรู้ตลอดชีวิต	ความสามารถในการ แก้ปัญหาที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา สามารถ ริเริ่ม ปรับปรุง วางแผนกลยุทธ์ใน การแก้ปัญหาที่ ซับซ้อนและเป็น นามธรรมในการ ปฏิบัติงาน รวมทั้ง วางแผนการบริหาร และการจัดการใน สาขาอาชีพ

รูปแบบการศึกษาอาชีวศึกษา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของการศึกษาอาชีวศึกษา โดยสามารถจัดได้ 3 รูปแบบ (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. 2551: 3) คือ

1. รูปแบบการศึกษาในระบบ ที่เน้นการศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันเป็นหลัก โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลา การวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. รูปแบบการศึกษานอกระบบ ที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการศึกษา ระยะเวลา การวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. รูปแบบการศึกษาระบบทวิภาคี ที่เกิดจากข้อตกลงระหว่าง สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ

จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบข้างต้น ในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่องเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ พ.ศ. 2562 ข้อที่ 6 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาใช้ระบบทวิภาคี ในรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ และรูปแบบการศึกษาระบบทวิภาคี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2562ก: 2; 2562ข: 2; 2562ค: 2)

ทั้งนี้ จากความสำคัญของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาที่มุ่งสร้างและพัฒนากำลังคน สร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่าจำนวนสัดส่วนผู้เข้าเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2558 อยู่ที่ร้อยละ 32.50 ซึ่งลดลงจากปี 2552 ร้อยละ 5.20 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560) ซึ่งสะท้อนมุมมองของผู้ปกครองและผู้เรียนที่ยังให้ความสำคัญในการเรียนสายสามัญเพื่อเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา ทำให้ขาดกำลังคนด้านแรงงานทักษะที่มีฝีมือที่จะตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการจากการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา จึงได้มีการจัดการศึกษาในลักษณะของทวิศึกษาที่ประสมประสานการศึกษาสายสามัญกับสายอาชีพเข้าด้วยกัน เพื่อผลิตพัฒนากำลังคนที่มีความรู้ทั้งวิชาการและทักษะทางอาชีพ และตอบสนองต่อตลาดแรงงานเพิ่มมากขึ้น

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

การศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งเป็นการอาชีวศึกษารูปแบบหนึ่งตามที่มีการระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 8 โดยให้คำจำกัดความว่าเป็น “การจัดการศึกษาวิชาชีพ ที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลา ส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ”

(พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. 2551: 3) จากความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือของทางสถานศึกษาและสถานประกอบการในการให้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบในการจัดการ การสนับสนุนส่งเสริมในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษา และฝึกภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ มุ่งหวังเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีความชำนาญที่เพียงพอและตรงกับความต้องการของตลาด และสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมถึงก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (จอมพงศ์ มงคลวนิช. 2561: 13) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี จะสำเร็จได้ ต้องอาศัยปัจจัยด้านหลักสูตรและการสอน ด้านสถานประกอบการ และด้านชุมชน เป็นสำคัญ (เบญจวรรณ ศรีคำนวล ปัญญา ทองนิล และ กาญจนา บุญสง. 2560: 2535)

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษานั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะในการวิชาชีพ รวมทั้งมีประสบการณ์การทำงานจริงในสถานประกอบการ โดยในปัจจุบันมีสถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งในภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการจัดการศึกษารูปแบบระบบทวิภาคีมากขึ้น ความมีส่วนร่วมของสถานประกอบการที่มีโอกาสในการร่วมออกแบบเนื้อหา การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล ซึ่งก่อให้เกิดการผลิตกำลังคนที่มี คุณภาพ ความรู้ ทักษะ สมรรถนะ ความชำนาญในอาชีพตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ ยกกระดับมาตรฐานของผู้เรียน และสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพของผู้ด้อยโอกาสและ พนักงานในสถานประกอบการด้วย และหากพิจารณาในมิติของสถานประกอบการ นอกจากจะได้กำลังคนที่มี คุณภาพมาตรฐานแล้ว ยังเป็นการวางแผนกำลังคนระยะยาวเพื่อพัฒนาองค์กรต่อไป (จอมพงศ์ มงคลวนิช และคณะ. 2558; นลินรัตน์ รักกุล. 2561)

ลักษณะการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 (2551) สามารถจัดได้ 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาระบบทวิภาคี โดยมุ่งผลิตและพัฒนา กำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีที่มีความรู้ ทักษะ จรรยาบรรณในวิชาชีพ รวมถึงสามารถพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ทั้งต้องสอดคล้อง กับความต้องการของ ตลาดแรงงานและยุทธศาสตร์ชาติด้วย ทั้งนี้ รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สามารถจัดได้ 5 รูปแบบ (จอมพงศ์ มงคลวนิช. 2561; วรรณดี สุทธิรินทร และภูวเรศ อับดุลस्ता. 2561; สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. 2559) ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบในพื้นที่ โดยผู้เรียนทุกคนในทุกสาขาวิชา จะได้เข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ตั้งสถานศึกษา

รูปแบบที่ 2 การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบนอกพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างจากในรูปแบบที่ 1 คือ ไม่มีสถานประกอบการในพื้นที่ตั้งสถานศึกษา ผู้เรียนทุกคนจะเข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการนอกพื้นที่ โดยมีการจัดหาที่พักให้แก่ผู้เรียนและครูผู้ดูแล

รูปแบบที่ 3 การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีบางสาขาวิชา เป็นการจัดการศึกษาตามความพร้อมของ สถานศึกษาและสถานประกอบการ ซึ่งสามารถอยู่ในเขตพื้นที่หรือนอกเขตพื้นที่ตั้งสถานศึกษา

รูปแบบที่ 4 การจัดหาชีวิตศึกษาระบบทวิภาคีแก่พนักงานของสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษาตามความต้องการของสถานประกอบการ ที่ประสงค์จะพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีทักษะความรู้ในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาหลักสูตรเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมาย

รูปแบบที่ 5 การจัดหาชีวิตศึกษาระบบทวิภาคีในต่างประเทศ เป็นความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ

ซึ่งจากรูปแบบทั้ง 5 นั้น เห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละมิติ ทั้งในมิติของที่ตั้งของสถานประกอบการ มิติความร่วมมือในความร่วมมือของสถานศึกษาและสถานประกอบการ และมิติของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียน ซึ่งในการจัดหาชีวิตศึกษาระบบทวิภาคีในรูปแบบใดนั้นต้องพิจารณาถึงความพร้อมของทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งในส่วนผู้สอน ผู้นิเทศ บุคลากรสนับสนุน ความพร้อม และความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ สถานที่ รวมถึงงบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้บุคลากรและ อุปกรณ์ต่างๆ ต้องตรงกับสาขาวิชาที่เปิดสอน เพื่อร่วมกันผลิตและพัฒนาบุคลากรกำลังคนที่มีคุณภาพและ ตรงตามความต้องการของทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยในขั้นตอนในการดำเนินการจัดนั้น ต้องเกิดจากความเห็นพ้องร่วมกันในการจัดหาชีวิตศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งในรูปแบบที่ 1 ถึง 5 เป็นระบบ ความร่วมมือภายในประเทศ ประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดการ (จอมพงศ์ มงคลวนิช. 2561; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2557) ดังภาพที่ 1

ส่วนในรูปแบบที่ 5 นั้น เป็นความร่วมมือกับสถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ ขั้นตอนในการดำเนินการจัดการศึกษามีความใกล้เคียงกัน หากแต่มีในบางประเด็นที่เพิ่มเติม โดยมีการจัดตั้งกองวิเทศสัมพันธ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านหลักสูตร การจัดทำแผนฝึกอาชีพ ทักษะภาษาของผู้เรียน การคัดเลือกผู้เรียน ครูที่เลี้ยง รวมถึงการประสานงานต่างประเทศในการจัดทำความร่วมมือ การจัดประชุมระหว่างหน่วยงาน การส่งผู้เรียนไปฝึกอาชีพ และการดูแลผู้เรียนในขณะที่อยู่ต่างประเทศ

โครงสร้างหลักสูตร

จากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ผู้เรียนจะต้องศึกษาจากหมวดวิชา ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 103 หน่วยกิต และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2562) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง ไม่น้อยกว่า 22 หน่วยกิต ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา และกลุ่มวิชา สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2) หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า 71 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพ พื้นฐาน กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพเฉพาะ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพเลือก ฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ และโครงการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ
- 3) หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 10 หน่วยกิต
- 4) กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ทั้งนี้ การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการนำรายวิชาในกลุ่มสมรรถนะวิชาชีพเลือกรวมไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต ไปร่วมกำหนดรายวิชากับหน่วยงานที่ร่วมจัดการศึกษาระบบทวิภาคีในประเด็นจุดประสงค์ สมรรถนะ คำอธิบายรายวิชา แผนการเรียน เวลาในการฝึก จำนวนหน่วยกิต และการประเมินผล แล้วทำการ รายงานต่อสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทราบ

จากกระบวนการวัดและการประเมินผลผู้เรียน สามารถพิจารณาได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็น การพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมการเรียน ความประพฤติ การเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการทดสอบวัดความรู้ โดยการวัดและประเมินผลนั้นต้องมีความเหมาะสมในแต่ละระดับชั้นและรูปแบบ การจัดการศึกษา ซึ่งในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น มีการวัดและการประเมินผลเป็นไปตามระเบียบที่ กำหนดให้ การประเมินผลการเรียนให้ประเมินเป็นรายวิชาโดยสถานศึกษาหรือสถานศึกษาและสถาน ประกอบการเป็นผู้ประเมิน และสำหรับรายวิชาที่ฝึกในสถานประกอบการ ครูฝึกและครูนิเทศก์จะร่วมกัน ประเมินผลการเรียน

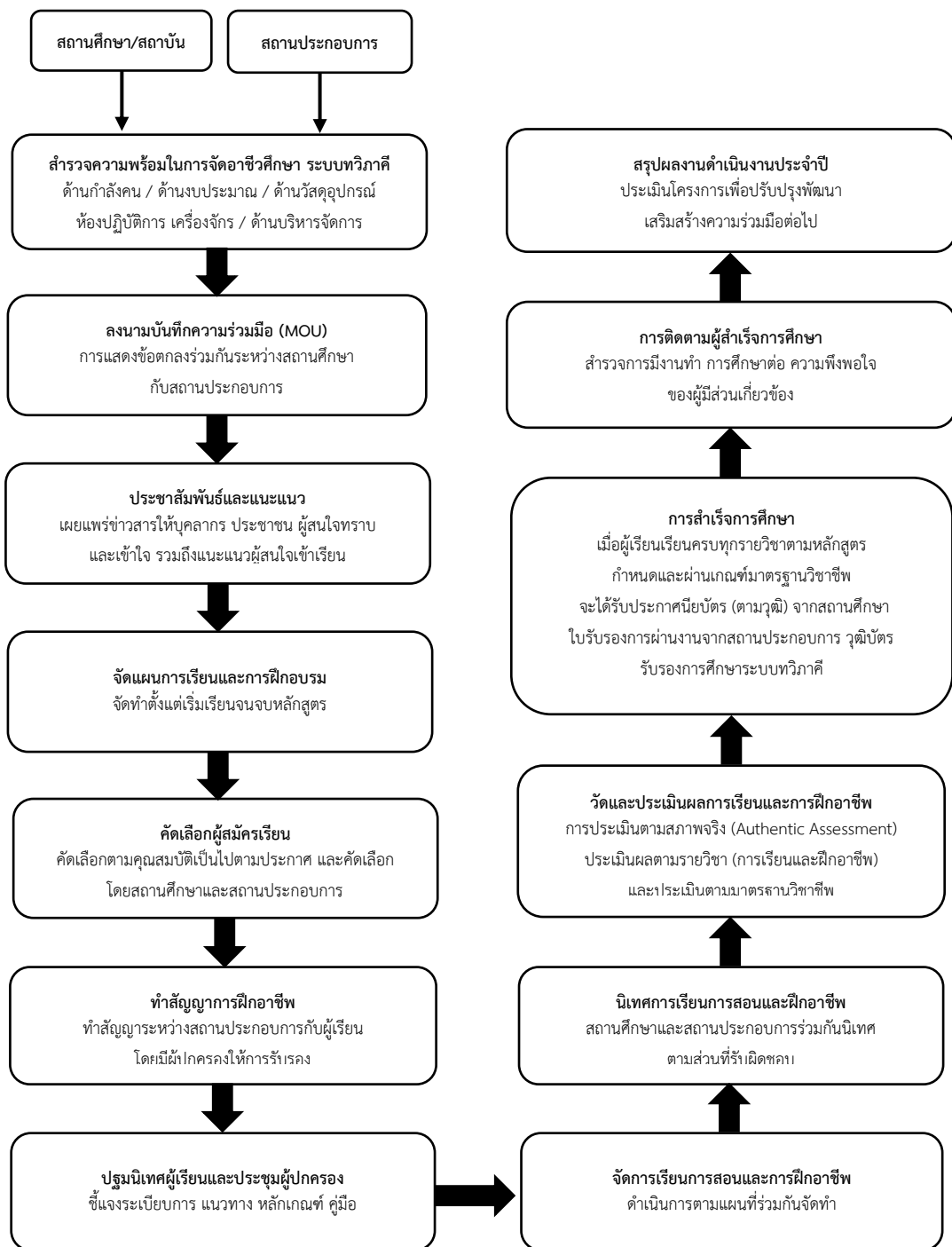
การวัดและการประเมินผลผู้เรียน จะพิจารณาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยวิธีการที่ หลากหลายตามสภาพจริง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คำนึงถึงพัฒนาการและสมรรถนะของผู้เรียน ดังนั้น ผู้รับผิดชอบในการวัดและประเมินผลจึงเป็นหน้าที่ของทั้งในส่วนของสถานศึกษาและสถานประกอบการ ตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา . 2557)

เกณฑ์การจบ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

- 1) ได้รายวิชาในและจำนวนหน่วยกิตสะสมในทุกหมวดวิชาครบถ้วนตามหลักสูตรตามแผนการเรียน ที่สถานศึกษากำหนด
- 2) ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.00
- 3) ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานวิชาชีพ
- 4) ได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรและผ่านทุกภาคเรียน

การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา)

การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) เกิดจากความ ร่วมมือของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ 4 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งประเภทวิชาที่เปิดสอนจะเป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตร อาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556 ประกอบด้วย 9 ประเภทวิชา ได้แก่ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ประมง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมสิ่งทอ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 56 หลักสูตร ตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร 1004.3/160 ลงวันที่ 8 เมษายน 2558 โดยมีการจัดการศึกษา 3 ลักษณะ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา . 2558)

ภาพ 1 ขั้นตอนการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ที่มา: ดัดแปลงจาก จอมพงศ์ มงคลวนิช (2561) และ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2557)

ลักษณะการจัดการศึกษา

ลักษณะที่ 1 การขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้วุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบที่ 1 บุคลากรจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไปสอนที่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) รูปแบบที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งนักเรียนมาเรียนที่สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ลักษณะที่ 2 การขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่เน้นวิชาชีฟตามหลักสูตรจนแล้วได้วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมี 2 รูปแบบคือ

1) รูปแบบที่ 1 นักเรียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติมจากรายวิชาชีฟหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2556 และต้องลงทะเบียนเป็นนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) อีกอย่างน้อย 1 ภาคเรียนจึงได้วุฒิปประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2556

2) รูปแบบที่ 2 นักเรียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติมจากรายวิชาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ลักษณะที่ 3 การขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่นำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2556 มาจัดการเรียนการสอน เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้วุฒิปประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยให้สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นสถานศึกษาที่เลี้ยงทั้งนี้ในการเปิดสอนนั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การขอเปิดหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โครงสร้างหลักสูตร

ผู้เรียนการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) จะต้องขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนในสถานศึกษา 2 แห่ง คือ สถานศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.ปลาย) และสถานศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยผู้เรียนที่ลงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถเลือกลงทะเบียนกับสถานศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) หรือสถานศึกษาที่เปิดสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย: ศูนย์ กศน.) และสถานศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556

ทั้งนี้ ผู้เรียนที่เรียนในระบบจะต้องเรียนไม่น้อยกว่า 112 หน่วยกิต มากกว่าผู้ที่เรียนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เรียน 81 หน่วยกิต อยู่ 31 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้นมาจาก รายวิชาต่อไปนี้

1) รายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ที่เรียนโครงการ
ทวิศึกษาต้องเรียน 8 หน่วยกิต ขณะที่ผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียน 6 หน่วยกิต ทำให้วิชาในหมวดวิชาพื้นฐาน (8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้) รวมเป็น
41 หน่วยกิต มากกว่าผู้เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างเดียวที่เรียน 39 หน่วยกิต

2) รายวิชาเพิ่มเติม จัดตามหมวดวิชาทักษะวิชาชีพ หลักสูตรปวช. จำนวนไม่น้อยกว่า 71 หน่วยกิต
ได้แก่ กลุ่มวิชาทักษะวิชาชีพพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต กลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ 24 หน่วยกิต กลุ่มทักษะ
วิชาชีพเลือก ไม่น้อยกว่า 21 หน่วยกิต ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 4 หน่วยกิต และ โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพ
4 หน่วยกิต ขณะที่ผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย เรียน 42 หน่วยกิต

ส่วนผู้เรียนที่เรียนนอกระบบจะต้องเรียน 116 หน่วยกิต ขณะที่ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบ
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต
ซึ่งจำนวนหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้นมานี้ไม่น้อยกว่า 40 หน่วยกิตนี้มาจากรายวิชาเลือกที่ผู้เรียนต้องเรียนหมวดวิชาทักษะ
วิชาชีพตามหลักสูตรปวช. อาชีวศึกษา จำนวนไม่น้อยกว่า 72 หน่วยกิต ขณะที่ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียนรายวิชาเลือกเพียง
32 หน่วยกิต นอกจากนี้หลักสูตรยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย หรือหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอน
ปลายได้ มีรายละเอียดดังภาพที่ 2

เกณฑ์การจบหลักสูตร

ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์การจบหลักสูตรของแต่ละหลักสูตรที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การจบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556

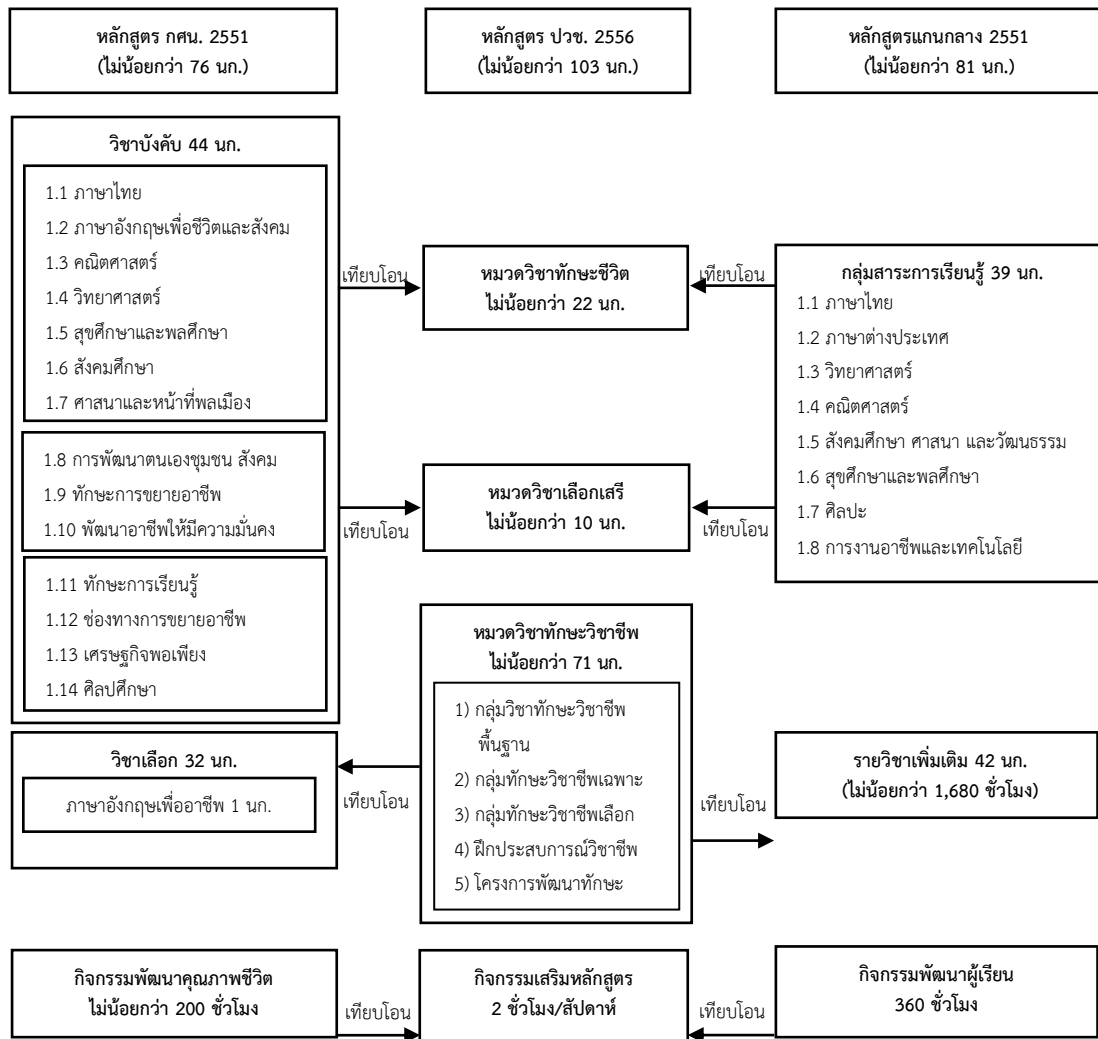
- 1) ประเมินผ่านรายวิชาในหมวดวิชาทักษะชีวิต หมวดทักษะวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี
ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
- 2) ได้จำนวนหน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตร
- 3) ได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 และผ่านการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ
- 4) เข้าร่วมกิจกรรมและประเมินผ่านทุกภาคเรียน

เกณฑ์การจบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

- 1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด
- 2) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต
- 3) ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
- 4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
- 5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์การจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

- 1) ผ่านเกณฑ์การประเมินการเรียนรู้รายวิชาในแต่ละระดับการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต
- 2) ผ่านเกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง
- 3) ผ่านการประเมินคุณธรรมในระดับพอใช้ขึ้นไป
- 4) เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ

ภาพ 2 การเทียบโอนรายวิชาระหว่างหลักสูตร

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความสำเร็จของการจัดการศึกษาทวิศึกษาในประเทศไทยจากจำนวนผู้เรียน พบว่าผู้เรียนในโครงการทวิศึกษาในปีการศึกษา 2559 มีจำนวนลดลงจากปีการศึกษา 2558 จำนวน 8,557 คน คือ จาก 32,686 คน เหลือ 24,129 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.18 โดยผู้เรียนมีจำนวนลดลงในทุกประเภทวิชา ยกเว้นประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีจำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้น 200 คน (คิดเป็นร้อยละ 66.67) ประเภทวิชาที่มีร้อยละของจำนวนผู้เรียนลดลงมากที่สุด คือศิลปกรรม มีผู้เรียนลดลง 94 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ถัดมาคือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีผู้เรียนลดลง 749 คน คิดเป็นร้อยละ 43.83 และ พาณิชยกรรม มีผู้เรียนลดลง 5,229 คน คิดเป็นร้อยละ 36.63 และไม่มีผู้เลือกเรียนอุตสาหกรรมสิ่งทอเลย รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 2 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2560)

ตาราง 2 จำนวนผู้เรียนในโครงการทวิศึกษา ปีการศึกษา 2558 และ 2559 จำแนกตามประเภทวิชา

ประเภทวิชา	ปีการศึกษา 2558		ปีการศึกษา 2559	
	จำนวนผู้เรียน	ร้อยละ	จำนวนผู้เรียน	ร้อยละ
อุตสาหกรรม	12,936	39.58	11,055	45.82
พาณิชยกรรม	14,277	43.68	9,048	37.50
คหกรรม	895	2.74	768	3.18
ศิลปกรรม	141	0.43	47	0.19
เกษตรกรรม	2,352	7.20	1,698	7.04
ประมง	76	0.23	53	0.22
อุตสาหกรรมท่องเที่ยว	1,709	5.23	960	3.98
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	-	-	-	-
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	300	0.92	500	2.07
รวม	32,686	100.00	24,129	100.00

การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) นับเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดยขยายกลุ่มผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้เข้าสู่หลักสูตรอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ผู้เรียนจะได้วุฒิการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 6) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ทางวิชาการ เพิ่มทักษะและความรู้ทางด้านอาชีพ อันนำไปสู่การเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ

สรุป

จากภาพรวมของการจัดการสอนอาชีวศึกษา และรายละเอียดของการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี และการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มุ่งพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง ในการที่จะเตรียมความพร้อมบุคลากรให้เข้าสู่โลกแห่งการทำงาน โดยบ่มเพาะผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ และทักษะทางวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มีความแตกต่างกันที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา กับสถานประกอบการ ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์การทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น รวมถึงได้สัมผัสกับสถานการณ์การทำงาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในงานที่เกิดขึ้นจริง มีรายได้ระหว่างศึกษา และเมื่อจบการศึกษาสามารถมีโอกาสรุ่งในการเข้าสู่อาชีพได้ทันที แต่ประโยชน์ในการศึกษาลักษณะนี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าค่านิยมและทัศนคติของประชาชนยังไม่เห็นถึงความสำคัญ และมองในมิติของภาพลักษณ์แง่ลบจากการเสกสื่อ

ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษา ในขณะที่การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) เป็นการบูรณาการของหลักสูตร ระหว่างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ และ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ผู้เรียนต้องมีความรู้ทางวิชาการสายสามัญและทักษะทางวิชาชีพไปพร้อมกัน เป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ปกครองหรือผู้เรียนที่มีความสนใจในสายอาชีพ แต่ยังเป็นกังวลต่อภาพลักษณ์แง่ลบของการเรียนสายวิชาชีพได้เข้าเรียนและฝึกทักษะทางวิชาชีพในโรงเรียนสายสามัญ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เรียนในระบบทวิศึกษาจะต้องมีความรับผิดชอบ ความตั้งใจ และความพยายามในการเรียนมากกว่าผู้เรียนในหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง เนื่องจากต้องศึกษาควบคู่กันระหว่างหลักสูตรสายสามัญและสายอาชีพตลอดจนจบหลักสูตร

นอกจากนี้ ยังคงมีประเด็นที่เป็นข้อสังเกตสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาต่อไปว่าจะมีแนวทางอย่างไรในการสร้างความเข้าใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมาสนใจศึกษาต่อทางด้านอาชีวศึกษาให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงจะมีวิธีการอย่างไรในการสร้างมโนทัศน์เชิงบวกเกี่ยวกับการอาชีวศึกษา เพื่อให้ผู้ปกครองไว้วางใจที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อทางด้านอาชีวศึกษาเหมือนกับการอาชีวศึกษาในต่างประเทศ ที่พบว่าในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และไต้หวัน ผู้เรียนทางด้านสายอาชีพจะมีหน้าที่การทำงานในตำแหน่งที่ได้รับการยอมรับและมีเงินเดือนในอัตราที่สูง (สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2561) สำหรับการอาชีวศึกษาของประเทศไทยปัญหานี้ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องหาคำตอบต่อไป

References

- Kasetsart University. (2017). Rāingān kāntittān pramoēnphon kānchātkaṅ suksā rīān ruām laksū ‘āchiwasuksā læ matthayommasuksā toṅ plāi (thawi suksā). [The report on the evaluation of educational management of Vocational Education and Basic Education curriculum (Dual Education)]. Bangkok.
- Mongkhonwanit, Č. (2018). Kānboṛihān ‘āchiwasuksā rabop thawiphākhi. [Administration of Dual Vocational Education]. Bangkok: Chulapress.
- Mongkhonwanit, Č., et al. (2015). Khrōngkān suksā wichai kānchātkaṅ dān ‘āchiwasuksā læ nāoṭhāng khwāmruāmmū dān kān ‘āchiwasuksā rabop thawiphākhi rawāng prathēt Thai læ prathēt sahaphansāthāranaratthayoēramanī. [Research project of vocational education management and guidelines for dual vocational education cooperation between Thailand and the Federal Republic of Germany]. Bangkok: Siam University.
- Namthongdi, R. (2015). Kān ‘āchiwasuksā kap kānphatthanā sakkayaphap rāengngān Thai nai kān pen prachākhom ‘Āsīān. [The Vocational Training Education and Potential Skills Development for Thai Workers in ASEAN]. Veridian E-Journal, Silpakorn University. Vol 8, No 2 (May-August 2015): 669-681.
- “Phraratchabanyatkanachiwasuksa 2008” [Vocational Education Act] (2008, 5 March). Rāchakitčānubēksā. [Government Gazette]. Lem 125 toṅ thī 43 a. 1-24.
- “Prakasokrasuangsathikan ruang kropkhunwuthi ‘āchiwasuksā hāeng chāt 2019” [Announcement of Ministry of Education on National Vocational Qualifications Framework 2019] (2019, 6 March). Rāchakitčānubēksā. [Government Gazette]. Lem 135 toṅ phisēt 56 d. 9-11.
- “Prakasokrasuangsathikan ruang mattrathankanachiwasuksa 2018” [Announcement of Ministry of Education on Vocational Standards 2018] (2018, 18 September). Rāchakitčānubēksā. [Government Gazette]. Lem 135 toṅ phisēt 228 d. 4-6.
- Rakkuson, N. (2018). Kān ‘āchiwasuksā kap kānphatthanā prathēt. [Vocational education and national development]. Bangkok: Chulapress.
- Ramwarangkun A. (2015). Krabūān that thāngkān ‘āchiwasuksā. [Vocational Education paradigm]. Bangkok: Chulapress.

- Samnakngankhanakammakankanachiwasuksa. (2019a). Prakāt khana kammakānkaṅ ‘āchiwasuksā rūāṅ kēn mātrathān khunnawuthi ‘āchiwasuksā radap prakāsaniyabat wichāchīp 2019 [Announcement of the Vocational Education Commission: Vocational qualification standard criteria for vocational certificate level 2019] [online]. Available from: <http://bsq2.vec.go.th/rule.html> [5 April 2019]
- Samnakngan khana kammakan kan achiwasuksa. (2019b). Prakāt khana kammakānkaṅ ‘āchiwasuksā rūāṅ kēn mātrathān khunnawuthi ‘āchiwasuksā radap prakāsaniyabat wichāchīp chan sūṅ 2019 [Announcement of the Vocational Education Commission: Standard criteria for vocational qualifications at the high vocational certificate level 2019] [online]. Available from: <http://bsq2.vec.go.th/rule.html> [5 April 2019]
- Samnakngan khana kammakan kanachiwasuksa. (2019c). Prakāt khana kammakānkaṅ ‘āchiwasuksā rūāṅ kēn mātrathān khunnawuthi ‘āchiwasuksā radap parinya trī sāi theknōyī rū sāi patibatkaṅ 2019 [Announcement of the Vocational Education Commission: Standard criteria for vocational education at the undergraduate level, and technology 2019] [online]. Available from: <http://bsq2.vec.go.th/rule.html> [5 April 2019]
- Samnakngankhanakammakankanachiwasuksa. (2019d). Laksūt prakāsaniyabat wichāchīp Phutthasak karāt 2562 [Vocational Certificate Curriculum 2019] [online]. Available from: <http://bsq2.vec.go.th/Portals/9/Course/20/2562/newv1.pdf> [16 September 2019]
- Samnakngan khana kammakan kanachiwasuksa. (2017). Phān phatthanākaṅ ‘āchiwasuksā 2017-2036. [Vocational Development Plan 2017-2036]. Bangkok: n.p.
- Samnakngan khana kammakan kan achiwasuksa. (2015). Nāothāṅ kanchatkaṅ suksā rian rūām laksūt ‘āchiwasuksā læ matthayommasuksā tōṅ plāi (thawi suksā). [Guidelines for management of vocational education and Upper secondary school (Dual Education)]. Bangkok: S.Sriwilai part., Ltd.
- Samnakngankhanakammakankanachiwasuksa. (2014). Nāothāṅ patibatkaṅ chatkaṅ ‘āchiwasuksā rabop thawiphākhi tām prakāsok ra sūāṅ suksāthikaṅ rūāṅ mātrathān kanchatkaṅ ‘āchiwasuksā rabop thawiphākhi 2014. [Dual vocational Education management guidelines according to the announcement of the Ministry of Education on dual vocational system standards 2014]. Bangkok: Chamchuri product.

- Samnaknganlekhatkansaphakansuksa. (2017). Phænkān suksā hæng chat 2017-2036 [The National Education Plan 2017-2036]. Bangkok: Phrik wān krapfik.
- Samnak pramœnphon kanchatkan suksa Samnakngan lekhatkhan sapha kansuksa. (2018). Kāntittām pramœnphon kānchatkān suksā rian rūam laksūt ‘āchīwasuksā læ matthayommasuksā toṅ plāi (thawi suksā). [The report on the evaluation of educational management of Vocational Education and Basic Education curriculum (Dual Education)]. Thai Educational Journal. Vol 15, No 142: 17-20.
- Sapha nitibanyat hæng chat. (2016). Næōthāng nai kānchatkān suksā ‘āchīwasuksā rabop thawiphākhi. [Guidelines for Dual vocational Education management]. Bangkok: Samnakngān lekhatkhan wutthi saphā.
- Sikhamnuan, B., Thongnin, P., & Boonsong, K. (2017). Patchai thī song phon toṅ khwāmsamret nai kānchatkān ‘āchīwasuksā rabop thawiphākhi khōng sathān suksā nai changwat lam pāng sangkat samnakngān khana kammakān kān ‘āchīwasuksā. [Factors Affecting Success of Dual Vocational Training in Educational Institutes in Lampang Province under Office of Vocational Education Commission]. Veridian E-Journal, Silpakorn University. Vol 10, No 2 (May-August 2017): 2535-2548.
- Sutthinarakon, W. & Updunsata, P. (2018). Kanphatthana ‘āchīwasuksā hai pen khamtōp khōng kānphatthana prathēt. [Vocational development is the answer to national development]. Bangkok: Siam review.